

KRIMINALPOLITIK, KUNDSKAB OG ETIK

AF PROFESSOR JESPER RYBERG

*The purpose of this comment is threefold: First, to direct attention to the fact that a crime policy must rest upon empirical as well as normative premises. Second, to make a minor comment regarding the considerations on evidence-based crime policy presented by Agneta Bäcklund, Finally, and most importantly, to point to one among several possible explanations for why real-life crime policy often fails to be evidence-based.**

”Kundskabsbaseret kriminalpolitik” er et begreb, der ved første øjekast har en udpræget grad af selvfølgelighed knyttet til sig. Naturligvis kan man diskutere, hvad der mere præcist skal forstås ved kriminalpolitik, altså hvor snævert eller bredt dette politikområde bør defineres. Ligeledes er det velkendt, at spørgsmålet om hvordan man nærmere skal definere kundskab/viden, åbner for omfattende og komplicerede diskussioner, der i sig selv udgør et helt forskningsfelt indenfor den teoretiske filosofi. Men hvis man som udgangspunkt definerer kundskabsbaseret kriminalpolitik som det gøres af Agneta Bäcklund, som en kriminalpolitik der aktivt søger at finde og inddrage viden om de dele af virkeligheden, som kriminalpolitiken vedrører, eller måske endnu kortere, at man blot siger, at kriminalpolitiken bør baseres på kriminologien, da virker dette ganske selvfølgeligt. At politiske beslutninger må inddrage og bygge på relevant viden, om de forhold beslutningerne vedrører, er oplagt. Også når det gælder kriminalpolitik.

At kundskabsbaseret kriminalpolitik ikke desto mindre er et begreb, der har en berettigelse, skyldes blandt andet, at forbindelse mellem den politiske beslutningstagnung og inddragelsen af relevant viden, i den politiske praksis har vist sig langt mindre selvfølgelig. Det jeg her tænker på, er ikke det forhold, at der langt fra altid findes den fornødne kriminologiske viden, eller at der kan være stor uenighed blandt kriminologer i vurderingen af bestemte forskningsresultater, men derimod, at politiske beslutninger tages uden at inddrage kriminologisk viden, selv når en sådan faktisk foreligger, eller at beslutninger om man vil, træffes mod bedre vidende. Hvordan det kan finde sted, kan der gives flere forklaringer på. Mit sigte her, er at henlede opmærksomheden på en enkelt forklaring, der kan anskueliggøre, hvorledes kriminalpolitik efter min vurdering ideelt set bør føres, og samtidig supplere Agneta Bäcklunds betragtninger desangående.

* Title in English: *Criminal Policy, Knowledge, and Ethics*. Original in Danish.

Når blikket rettes mod kundskabsbaseret kriminalpolitik, er det nærliggende at spørge, hvilken relation der mere præcist er mellem kundskab/viden på den ene side og kriminalpolitik på den anden. Hvad betyder det, at kriminalpolitik er *baseret* på kriminologisk viden? Svaret er lige så simpelt, som det formentlig er velkendt. Kriminalpolitiken kan ikke udledes af kriminologien. Det er en simpel indsigt, ganske uafhængigt af hvilket handlingsfelt man befinder sig inden for, at uanset hvad man besidder af empirisk viden, så følger der ikke noget heraf, om hvordan vi *bør* handle eller hvilke beslutninger vi *bør* træffe. At kriminalpolitik er kriminologisk baseret betyder derfor blot, at for så vidt som de overvejelser der leder frem til kriminalpolitiske anbefalinger, bygger på empiriske antagelser, da bør disse antagelse så vidt muligt være kriminologisk velkonfirmerede. Eller mere simpelt udtryk: man bør sikre sig, at de empiriske antagelser man gør sig, faktisk er korrekte.

Skal man skitsere en simpel model for hvordan en kriminalpolitisk anbefaling ideelt set formes, da er det oplagt, at der må være to typer antagelser tilstede. På den ene side en angivelse af hvad det er for mål, der skal/bør opnås. Altså hvad man kunne betegne som *de normative præmisser*. På den anden, inddragelse af den viden der skal til, for at nå det mål, man har identificeret. Altså *de empiriske/kriminologiske præmisser*. At begge typer antagelser, både normative og empiriske, er afgørende for at træffe en kriminalpolitisk beslutning, kan let illustreres. Antag at man overvejer, om man skal hæve strafferammen for en bestemt type forbrydelse, for derved at bidrage til at straffene for denne slags forbrydelse i praksis skærpes. Det man dermed må fastlægge er for det første, hvad formålet med en sådan skærpelse er. Er et svar på dette normative spørgsmål, at målet er en øget præventiv effekt, da rejser næste spørgsmål sig, nemlig det rent empiriske spørgsmål, om en skærpelse af straffene for den pågældende forbrydelse faktisk vil have en sådan effekt. Både den normative præmis, fastlæggelsen af hvad det er, der bør opnås eller må ses som hensigten med at straffe, og den empirisk/kriminologisk præmis om hvorvidt målet faktisk indfries ved den ene eller anden beslutning, er altså nødvendige, for at kunne udlede hvordan man bør handle (beslutte, lovgive etc.). Hvis man alene har fastlagt målet, fx at man ønsker en øget præventiv effekt, men ikke har noget empirisk kendskab til hvorvidt en straffeskærpelse faktisk vil have denne effekt, da er ikke noget grundlag for at drage en konklusion om, hvad man bør gøre. Hvis man omvendt ved, at en straffeskærpelse vil have en øget præventiv virkning, men ikke har fastlagt, om en sådan effekt faktisk er ønskværdig, da er der heller ikke grundlag for at udlede en politisk beslutning. Såvel normative som empirisk/deskriptive præmisser er altså nødvendige, for at kunne udlede forskrifter for hvordan man bør handle (beslutte/lovgive etc.).¹

Forholdet mellem de empiriske/kriminologiske præmisser der ligger til grund for en beslutning og de normative præmisser, kan således sammenlignes med forholdet mellem teori og observation inden for empirisk videnskab. Det er en

gammelkendt og banal videnskabsteoretisk pointe, at der ikke giver mening at foretage empiriske observationer uden på forhånd at have en teori/hypotese, der kan anvise, hvilke observationer der er relevante, og hvilke der ikke er. Et tilsvarende forhold gør sig gældende i forbindelse med kriminalpolitiske beslutninger. I princippet er der en uendelig mange empiriske observationer, man kan inddrage i forbindelse med en kriminalpolitisk beslutning. Først når man har fastlagt den normative præmis, altså hvad det er, der er målet for ens politik, bliver det muligt, at fastlægge hvilke empiriske data der er relevante og hvilke der ikke er. Har man fastlagt at målet er kriminalitetsreduktion, da vil den relevante empiri være den, som kriminologiske præventionsforskning kan bidrage med. Mener man omvendt, at det afgørende i forbindelse med straffen, er at give den kriminelle efter fortjeneste – hvilket er det bærende synspunkt i retributivistisk straffeteori – da vil præventionsstudier ikke længere udgøre den relevante form for forskning.² Fastlæggelse af den normative præmis, altså af hvad der er sigtet med ens politik, er på den måde med til at fastlægge, hvilke kriminologiske observationer der er relevante, og derfor bør inddrages i beslutningsgrundlaget, og hvilke der ikke er. Så vidt en lille ideal-model for kriminalpolitisk beslutningstagning. Hvad er nu pointen med disse betragtninger?

Den første pointe er at knytte en kommentar til Agneta Bäcklunds betragtninger over besværlighederne ved at føre kundskabsbaseret kriminalpolitik. Bäcklund anfører som een blandt flere besværligheder, at forskning og viden ideelt set skal være objektiv, mens kriminalpolitik er værdibaseret, og at der derfor eksisterer en ”indbygget modsætninger” som påvirker forudsætninger for at opnå en egentlig kundskabsbaseret kriminalpolitik. Om jeg forstå det korrekt, er der her tale om en misforståelse. Når man blot indser, at såvel empiriske som normative præmisser er afgørende for at kunne udlede en kriminalpolitik, da er der ikke længere tale om en modsætning, men blot om to forskellige typer af forudsætninger der begge er nødvendige, og hvor de normative præmisser endvidere er afgørende for at kunne fastlægge, hvilken viden der faktisk er relevant. Heri ligger altså ikke noget modsætningsforhold.

Den anden og mere vigtige pointe er, at understregningen af at der skal både empiriske og normative præmisser til, for at kunne udlede en kriminalpolitik, kan være med til at forklare hvorfor der undertiden – nogen ville sige ofte – føres en kriminalpolitik, der ikke er kundskabsbaseret. Som indledningsvist nævnt, kan der være mange forklaringer på, at der til tider træffes politiske beslutninger, som ikke inddrager den relevante kriminologiske forskning eller som direkte træffes i modstrid med eksisterende kriminologisk viden. Een forklaring kan være manglende kriminologisk kompetence. Altså at man som politiker ikke besidder et fornødent kendskab til den relevante forskning. Andre forklaringer er muligvis,

at man som politiker bevidst ignorerer den kriminologiske viden, da man frygter, at den vil lede til politiske beslutninger, der er upopulære hos vælgerne, eller som vil medvirke til at besværliggøre ens egen politiske karriere.³ Hertil kan tilføjes andre mulige forklaringer, såsom den af Bäcklund påpegede, nemlig at der til tider er et stort tidspres på den politiske beslutningstager. Efter mit skøn er alle disse forklaringer med til at tegne et billede af virkeligheden. Hertil kommer imidlertid en yderligere forklaring, som det er værd at hæfte sig ved, nemlig den fra politisk hånd manglende tilbøjelighed til at indgå i mere principielle normative betragtninger over, hvad der er målet, for den politik man fører. Hvis man som politiker ikke indlader sig på en konsekvent fastsættelse af, hvad der er sigtet, med den førte politik, da vil man, af de grunde jeg lige har skitseret, heller ikke have noget grundlag for at udpege hvilke dele af den kriminologiske viden, det er relevant at inddrage. Efter min vurdering er den udbredte tilbøjelighed til ikke at indgå i og præsentere gennemtænkte og konsistente etiske betragtninger over, hvad der udgør det bærende sigte bag ens kriminalpolitik, en mulig medvirkende årsag til at grundlaget for at efterspørge relevant kriminologiske forskning, og dermed for at føre en kundskabsbaseret kriminalpolitik, forsvinder.

Nu sagde jeg indledningsvist, og i samklang med Bäcklund, at begrebet "kundskabsbaseret kriminalpolitik" ved først blik kan synes selvfølgeligt. Men også, at begrebet ikke desto mindre er af betydning, fordi en sådan politik i praksis har vist sig mindre selvfølgeligt. Skal man give begrebet betydning som en slags appel til politikerne, da må man tillige, på baggrund af de her anførte overvejelser, tilføje at en kriminalpolitik ikke alene bør være kundskabsbaseret – den bør tillige være etikbaseret. Det er selvfølgeligt, at man *bør* inddrage relevant viden i grundlaget for sin kriminalpolitik, men *hvad* der er relevant viden, er langt fra selvfølgeligt. Uden et etiske grundlag, mister man pejlemærket for, hvilken empiri der er relevant. Og først når man inddrage såvel normative betragtninger som kriminologisk viden, vil man have en fyldestgørende baggrund for at udforme en kriminalpolitik.

Noter:

- ¹ I teorien kan man godt forestille sig en etisk teori, der leder til en bestemt kriminalpolitisk anbefaling, uden at der inddrages nogen form for empiri. I praksis vil alle de straffeteoretiske teorier, der i dag diskuteres, dog inddrage empiriske præmisser, for at kunne lede frem til præcise kriminalpolitiske anbefalinger, om fx hvor hårdt forskellige forbrydelser bør straffes. Dette gælder også for de mere rendyrkede retributivistiske straffeteorier, ifølge hvilke straffes fremtidige konsekvenser, er uden betydning for straffes berettigelse.
- ² Det bør dog nævnes, at en del moderne retributivister også åbner for, at straffens fremtidige konsekvenser kan spille en rolle fx i forbindelse med spørgsmålet om, hvilken type sanktion der bør anvendes; men typisk ikke når det gælder fastsættelsen af straffes hårdhed.

- ³ Se i den forbindelse, M. Tonry, *Punishment and Politics*, Willan Publishing, Devon, 2004, chapter 1, eller J. Ryberg, "Kriminalpolitik med omtanke", J. S. Pedersen (red.) *Ret og samfund 2007*, Frydenlund, København, 2007. Naturligvis kan man godt hævde, at en politiker der fastlægger en bestemt kriminalpolitik fordi den vurderes at give stemmer, har identificeret et mål, nemlig popularitet, og at der herefter inddrages den relevante viden om hvad der faktisk er populært i befolkningen. Dette viser dog blot det selvfølgelig, at det ikke er tilstrækkeligt at fastlægge mål og midler, for at en kriminalpolitik er rimelig. Vurdering af hvilke mål/hensigter der er rimelige, udgør naturligvis i sig selv en diskussion – og en yderst vigtig én – som dog rækker langt ud over, hvad jeg kan beskæftige mig med i denne kommentar.

Adresse:
Roskilde Universitetscenter
Postboks 260
DK – 4000 Roskilde